

Nataša Jakop

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana

Pravopis in spletni forumi – kva dogaja?

Sporazumevanje v 21. stoletju poteka tudi prek spleta. Razvoj komunikacijskih tehnologij je vplival na način in potek sporazumevanja in odprl možnosti za pogovor in kramljanje med udeleženci, ki se med seboj ne poznajo osebno, družijo pa jih neki skupni interesi. Eno od možnosti komunikacije prek spleta predstavlja klepet na spletnih forumih.

V pričujoči raziskavi nas je zanimalo, ali jezikovni uporabniki pri pisanju besedil na spletnih forumih upoštevajo pravopisno normo slovenskega jezika. Na vsebinsko različnih forumih smo zasledovali in analizirali upoštevanje pravopisnih pravil v ožjem smislu: rabo velikih in malih črk, zapisovanje prevzetih besed in besednih zvez, rabo ločil ter pisanje besed skupaj ali narazen. Odstope od uveljavljene pravopisne norme pojasnjujemo tudi v povezavi z lastnostmi besedil spletnih forumov; spletni klepet spada med sodobna praktičnosporazumevalna besedila, v katerih se v zapisanem jeziku prepletajo lastnosti govorjenega jezika, zaradi česar so se pravila zapisanega slovenskega jezika v tem sodobnem spletnem diskurzu porušila.

BESEDILA SPLETNIH FORUMOV

Raba interneta je v zadnjih petnajstih letih tudi med slovenskimi uporabniki povzročila razmah sporazumevanja v novem, elektronskem mediju.¹ Spletni forumi predstavljajo eno od oblik sodobne komunikacije in so nastali kot priložnost za odprto, sproščeno in anonimno sporazumevanje v spletnem prostoru. Rezultat govorne dejavnosti pri sporazumevanju na spletnih forumih so t. i. besedilni zapisi (v angl. *post*). Prek njih poteka pogovor oz. klepet med udeleženci sporazumevanja, ki se med seboj večinoma osebno ne poznajo in so za tvorjenje spletnih sporočil zainteresirani bodisi iz neke lastne radovednosti ali zgolj iz zabave in želje po kramljanju. Boljše razumevanje sporazumevanja prek spleta in lastnosti sodobnih elektronskih medijev lahko učitelj v šoli uporabi kot zanimivo popestritev učne ure, npr. tudi pri razlaganju pravopisnih pravil slovenskega jezika.²

S prispevkom smo skušali ugotoviti, kako se na slovenskih spletnih forumih upoštevajo posamezna pravopisna pravila, in pojasniti, kaj pomenijo odstopi od uveljavljene pravopisne norme v tem sodobnem spletnem diskurzu. V raziskavi smo se omejili na vprašanja o rabi velikih in malih črk, o zapisovanju prevzetih besed in besednih zvez, o rabi ločil ter pisanju besed skupaj ali narazen.³

Namen prispevka ni problematizirati stopnjo pismenosti uporabnikov slovenskih spletnih forumov, temveč analizirati in pojasniti upoštevanje pravil o pisavi, rabi črk in ločil v tem sodobnem besedilnem tipu. V analizi nas ni zanimalo vrednotenje oz. zgolj vrednotenje na ravni »uporabnik pozna slovenski pravopis oz. uporabnik ne pozna slovenskega pravopisa«. Tudi zato ne, ker jezikovnih zmožnosti tvorcev spletnih besedil ni mogoče preverjati; ena od osnovnih lastnosti spletnega diskurza je namreč anonimnost uporabnikov spletnih forumov (Gorjanc 2005: 20, 23).

Zaradi prikrite prave identitete se udeleženci spletnih forumov pogosto izražajo bolj sproščeno in čustveno, včasih tudi vulgarno in žaljivo. Sporočanje poteka neobremenjeno s posledicami sporočenega (Gorjanc 2005: 20), to pa nenazadnje vpliva tudi na formalno podobo zapisanih besedil. Tvorci besedil spletnih forumov se bolj malo ukvarjajo s podobo svojih besedil in si ne vzamejo časa za oblikovanje in popravljanje, ki ga pisna komunikacija za razliko od govorne omogoča (Kranjc 2004: 69). Za spletna besedila in slovenščino v njih velja, kot je ugotovila M. Michelizza (2007: 207), stereotipno prepričanje o ogroženosti

¹ Po podatkih Statističnega urada RS je od leta 1996 do 2005 uporaba interneta narasla s 5 na 55 odstotkov (http://www.ris.org/uploads/editor/trend_up-int_jun05.JPG).

² Simona Kranjc (2004: 68) je opozorila, da je treba danes v pouk slovenščine vključevati tudi besedila, ki nastajajo v sodobnih, elektronskih medijih.

³ Zanimiva bi bila tudi širša analiza, ki bi upoštevala še glasoslovno, oblikoslovno in besedotvorno problematiko.

slovenščine, ker tvorci besedil ne upoštevajo ločil in velikih začetnic, v besedila vključujejo prvine tujega jezika, nepravilno zapisujejo besede, njihov zapis pa pogosto spominja na govor. Simona Kranjc (2004: 69) je opozorila, da besedila sodobnih elektronskih medijev (e-pošta, sporazumevanje prek sms-ov, klepet na spletnih forumih) zaznamuje »pogovorna struktura in izbira zvrsti, ki je značilna bolj za govorjeno kot za pisno komunikacijo«, še več, govori celo o »približevanju govorni formi«, pri tem pa opozarja, da temeljne razlike med govorjenim in pisnim sporazumevanjem ostajajo.

UPOŠTEVANJE PRAVOPISNIH PRAVIL V BESEDILIH SPLETNIH FORUMOV

Za namene raziskave jezikovne podobe besedil spletnih forumov smo v letu 2007 daljše obdobje zbirali besedilne zapise na tematsko različnih slovenskih spletnih forumih, ob tem pa smo posamezna pravopisna vprašanja, npr. pisanje lastnih imen, praznikov, prevzetih besed, pisanje besed skupaj ali narazen, iskali tudi ciljno z iskalnikoma *Najdi.si* in *Google*, seveda z omejitvijo na rabo v forumih, ne v celotnem spletu.

Zelo hitro se je pokazalo, da med kršitvami pravopisne norme izstopajo raba velike in male začetnice, pisanje ločil ter napake pri pisanju besed skupaj ali narazen. Preveč pesimistična presoja bi bila, če bi trdili, da so kršitve pravil posledica popolnega analfabetizma jezikovnih uporabnikov spletnih forumov. Kot zanimivost smo v raziskavo vključili tudi analizo besedil in upoštevanje pravopisnih pravil na spletnem forumu slovenistov, kjer upravičeno pričakujemo, da tvorci besedil bolje poznajo pravila slovenskega pravopisa, zato so kršitve tam opaznejše.

Jezikovno gradivo v prispevku je bilo izbrano iz naslednjih spletnih forumov: avtomobilistični forum (<http://www.mojavto.net/debatnik/>), Doliški forum (<http://dolic.mojforum.si/>), forum časopisa Delo (<http://forum.delo.si/>), forum gasilcev (<http://www.gasilci.org/forum/>), forum Katoliške mladine Borovnice (<http://poglej.mojforum.si/>), forum ljubiteljev malih živali (<http://www.mojpes.com/forumbb/>), forum Mamina čvekalnica (<http://www.mama.si/forum/index.php>), forum menedžerjev (<http://spirix.freeweb.si/phpBB2/>), forum Oddelka za slovenistiko (<http://www.centerslo.net/slvnforum/forums.asp>), forum revije Mama (<http://www.mama.si/forum/>), forum Ringaraja (<http://www.ringaraja.net/forum.asp>), forum RTV Slovenije (<http://www.rtv slo.si/forum>), forum skupnosti katoliške mladine (<http://www.drustvo-skam.si/forum/>), forum študentov Fakultete za zdravstvene vede (<http://www.fzv.mojforum.si/>), forum Tabla (<http://tabla.mtb.si/>), forum Volja (<http://www.fzv.mojforum.si/>), Siolov forum (<http://forumi.siol.net/>), tekaški forum (<http://www.tekaskiforum.net/>) in zborovski forum (<http://zbori.mojforum.si/>).

V nadaljevanju predstavljamo rezultate raziskave. Zaradi narave opazovanega predmeta so v prispevku vsi zapisi s spletnih forumov navedeni v izvorni podobi, z vsemi jezikovnimi napakami in posebnostmi.

RABA VELIKIH IN MALIH ČRK V BESEDILIH SPLETNIH FORUMOV

V slovenskem jeziku pišemo z veliko začetnico prvo besedo v povedi, lastna imena, izraze posebnega razmerja in spoštovanja, svojilne pridevnike iz besed, pisanih z veliko, in še nekatere druge besede (SP 2003, § 28). V besedilih na spletnih forumih takoj opazimo splošno neupoštevanje pravopisnih pravil v zvezi z rabo velikih in malih črk. Kršitve pravil so sledeče:

a) Pogosto se ne upošteva pravilo, da pišemo prvo besedo v povedi z veliko začetnico in v nadaljevanju besedila za končnimi ločili (SP 2003, § 29).

*živjo!
zanima me, kako si lahko pomagam s prehrano za boljše počutje? katera živila so priporočena
pri hipo in katera prepovedana?
hvala!
lp*

Menimo, da kršitev tega pravila ni povezana s poznavanjem oz. nepoznavanjem slovenskega pravopisa; ta trend pisanja zasledimo tudi na forumu Oddelka za slovenistiko:

mi lahko kdo sporoči, kaj je treba predelat za bolgarščino I in kako zgleda izpit. hvala

b) Lastna imena, tj. osebna imena, imena prebivalcev, zemljepisna in stvarna imena, se pogosto zapisujejo z malo začetnico; s tem so kršena pravila o pisanju lastnih imen (SP 2003, § 34–109). Z malo začetnico se zapisujejo osebna lastna imena, npr. *Uroš, Jernej, Nicolas Cage*, imena prebivalcev, npr. *Mariborčan, Azijka*, zemljepisna imena, npr. *Trzin, Slovenija, Koper, Pula, Reka, Zadar*, in stvarna imena, npr. *Merkur*:

pri enem tipu iz trzina (ime mu je uroš)

Popolnoma se strinjam s tem, kar je napisal jernej

sem gledu en intervju z nicholasom cageom

kam hodite mariborčani na krajše izlete z malimi otroki?

ima ženo azijko

Tudi v Siciliji sploh niso poznali slovenije. Poznajo koper,pulo,rijeko,zadar,mesta kot taka,ne vejo pa v katerih državah so.

Včeraj okoli osemnajste ure sem se peljal mimo starega merkurja v Radovljici.

c) Z malo začetnico se pogosto zapisujejo tudi svojilni pridevniki iz lastnih imen, ki se po pravilih pišejo z veliko (SP 2003, § 115), npr. *Prešernov*:

*Hojla!
nikjer ne najdem kakšnega foruma o prešernovem gaju, pa ker to za šolo rabimo že kar hitro sem se odločila, da bom napisala, kar na ta forum
no zanima me me, če kdo ve kaj o prešernovem gaju.
čim prej prosim!!!
hvala*

Na forumu slovenistov resda opazimo manj kršitev pravil o zapisovanju lastnih imen in iz njih izpeljanih pridevnikov kot na drugih spletnih forumih, a kljub temu brez težav najdemo z malo začetnico zapisana lastna imena, npr. *Kmecl, Virk, Kos, Juvan, Crnkovič, popotovanje od Litije do Čateža, Juvanov*:

sej se res za pisnega ni treba učit kmecla, virka, kosa, juvana?

pejte mal brat kakšne trosi crnkovič na svojem blogu o slovenščini

kako pa izgleda to popotovanje od litije do čateža?kaj počneš? (razen to da ful hodiš:)

a je juvanovo knjigo tut treba predelat?

Seveda ne moremo reči, da je za besedila spletnih forumov značilna zgolj raba malih črk. Ne smemo zanemariti dejstva, da nekateri tvorci spletnih besedil vendarle upoštevajo osnovna pravila o rabi velike začetnice v slovenskem jeziku. Velika začetnica se pri zapisovanju lastnih imen uporablja zlasti takrat, kadar bi bilo lahko besedilo dvoumno in nerazumljivo,

npr. pri imenih živali (*Sany, Lepotička*), naslovih revij in drugih stvarnih del (*Gasilec, Stonoga*), imenih trgovin (*Muzikalije*) ipd.

Imam eno vprašanje. Pri Sany, sem že prejšni teden ko sem jo česala opazila, da mi na določenem delu sploh ne pusti, da se jo dotaknem s krtačo.

Živjo, včeraj popoldne, ko je naša hišna kunčica Lepotička skočila iz kletke, si je na sprednji tački zlomila nadlaktnico

Morda bi bilo dobro o tem napisati kakšen članek in ga objaviti v Gasilcu.

Nedavno sem našel v Muzikalijah dvojno zgoščenko Stonoga, izdano ob 50-letnicah otroškega in mladinskega zbora RTVSLO.

Uporabniki spletnih forumov torej najverjetneje vedo, da se lastna imena zapisujejo z veliko začetnico. Razloge za odstopa od pravopisne norme je treba iskati v brezbriznosti do pisne podobe jezika, pri čemer tvorčeva anonimnost pri tem zagotovo ni zanemarljiva, in v ležernem tipkanju besedilnih zapisov. Ne smemo pozabiti, da je treba pri pisanju velike začetnice na računalniški tipkovnici pritisniti dve tipki (shift + črka), medtem ko pri rabi samih malih črk ni potrebno misliti na preklapljanje med malimi in velikimi črkami. Razlog je morda tudi v samem procesu tvorjenja besedil spletnega klepeta: gre za neposredno prenašanje izvorno govorjenega besedila (pogovora) v zapisanega. Tvorec spletnega besedilnega zapisa želi čim hitreje prenesti misel, ki bi jo v običajnih okoliščinah pogovora izgovoril, v zapisano podobo. Ena od razlag je, da se možgani pri tvorjenju spletnih besedil ukvarjajo zgolj z vsebino besedila in nič s formo oz. s formo le toliko, kolikor je potrebna za čim bolj jasno izrazitev govorcevega namena.

Poleg pogoste rabe samih malih črk je na drugi strani opazna tudi pogosta raba velikih črk v povedih spletnega klepeta:

Naj ti sam povem da si res CAR!

moj prvi piercing DOOOLLGGOOO nazaj

sicer ne poznam nobenega tako ekstremnega primera.. ne, lažem. poznam primere, ko tip ženski po dooooolgem prepričevanju MOGOČE pusti it ven na pijačo s prijateljicami.

To sicer ni kršitev pravil, saj rabo velikih črk za poudarjanje besedil ali posameznih besed v besedilih obravnava tudi slovenski pravopis (SP 2003, § 117), je pa raba pogostejša v primerjavi z drugimi besedilnimi tipi pisnega praktičnega sporazumevanja. Zdi se, da gre za prepoznavno lastnost spletnega diskurza. V raziskavi o sovražnem govoru na spletnih forumih je V. Gorjanc (2005: 24) opozoril, da velike tiskane črke v tem tipu besedil ponazarjajo kričanje in zelo glasne sovražne izjave. Besedila spletnih forumov so rezultat sproščene pisne izmenjave mnenj, misli, čustev ali le informacij. Z rabo velikih črk želijo tvorca besedil poudariti ali izraziti svoje čustveno razmerje, stališče do povedanega, kar bi v govorjenih besedilih izrazili z višjim ali nižjim registrom, glasovnim barvanjem in drugimi sredstvi stavčne fonetike.

Zanimiv je podatek, povezan z zapisovanjem praznikov v besedilih spletnih forumov. Imena praznikov ali posebnih datumov pišemo po slovenskem pravopisu z malo začetnico, npr. *božič*. Z veliko začetnico pišemo le imena, ki so izpeljana iz priimka, npr. *Prešernov dan* (SP 2003, § 150). Glede na to, da se lastna imena, kot smo ugotovili zgoraj, v besedilih spletnih forumov pogosto zapisujejo kar z malo začetnico, je toliko bolj presenetljivo, da so imena praznikov (zlasti cerkvenih) pogosto zapisana napačno, z veliko začetnico:⁴

Želim vam vesel in blagoslovljen Božič

⁴ Podobno kršitev pravopisnega pravila opazimo tudi pri pisanju zdravil, ki se po pravopisu pišejo z malo (SP 2003 § 154), v splošni rabi pa so pogosto zapisana z veliko začetnico.

letos prvič (moram priznati) se nisem posebej pripravljala na Veliko noč (v smislu posta in odrekanja). Nisem zganjala cirkusa. V miru sem čakala na Petek.

Odločila sva se da bova najinim staršem povedala na Jožefovo 19. marca. Moje starše sva k njegovim spravila s pretvezo, da bomo proslavili mojo preselitev. Ker pa je bilo Jožefovo in moj oče je Jože, smo imeli še en razlog za proslavo.

Vsem fantom na forumu želim veselo Valentinovo!!!

enkrat pred Novim letom

To odstopanje od pravopisne norme razlagamo na dva načina. Prvi razlog je slabo poznavanje pravil o pisanju praznikov v slovenskem jeziku. Pri tem verjetno ne gre zanemariti vpliva pravil pisanja iz drugih jezikov, npr. hrvaškega: *Prvi maj, Dan borca, Božič* (Anić, Silić 1986: 80), angleškega: *the New Year, Thanksgiving Day, Labour day, Christmas Day* (Collins COBUILD 2006) in nemškega jezika (kjer se samostalniki tako ali tako zapisujejo z veliko začetnico): *Weihnacht, Tag der Arbeit, Neujahr*.

Drugi razlog za pisanje praznikov z veliko začetnico je morda namerno kršenje pravopisnega pravila. K tej drugi misli nas napeljujejo večkratne debate v javnosti o pisanju cerkvenih praznikov (pred časom je taka vroča izmenjava mnenj potekala tudi na Slovlitu). Namerno kršenje pravopisnega pravila mora biti za jezikoslovca signal, da je potrebno ponovno preučiti jezikovno rabo in z argumenti zagovarjati obstoječo ali določiti novo normo.

ZAPISOVANJE PREVZETIH BESED IN BESEDNIH ZVEZ V BESEDILIH SPLETNIH FORUMOV

V tem prispevku smo se osredotočili le na zapis prevzetega občnega besedja. Splošno pravilo glede zapisovanja prevzetega občnega besedja pravi, da se večina prevzetih besed v slovenščini pisno podomačuje, izgovorno, oblikoslovno in skladijsko pa vse (SP 2003, § 164).

Na spletnih forumih je opaziti zelo pogosto rabo prevzete leksike. Prevzeto besedje je zapisano večinoma v citatni obliki, npr. *please help* (kot pogost naslov teme spletnega klepeta), *that's/just my opinion, top ten*, ali v delno podomačeni obliki, npr. v *pizzeriji, iz reality showa, namestitev updatov, jazzist, v teamu, z laptopom, na after partyju*.

Zanimiv se zdi trend zapisovanja novejšega prevzetega besedja (večinoma slengovskega) v pisno podomačeni obliki, npr. *bajk* (v angl. *bike*), *bajker, fen* 'ljubitelj' (v angl. *fan*), *ful* (v angl. *full*), *kul* (v angl. *cool*), *lajf* (v angl. *life*), *poverpoint* (v angl. *powerpoint*), *sori* (v angl. *sorry*), *tatu* (v angl. *tattoo*):

nisem fen

Brane, sori, ampak spet si patetičen

Sam sem zelo ponosen in navdušen nad mojim tatujem in ko bo dnar bo še kakšen na mojem telesu, kajti ko ga maš enkrat na seb jih hočeš met še več.

Opažanja glede pisanja prevzetih besed in besednih zvez v besedilih spletnih forumov so sledeča:

a) Prevzete besede, pri katerih pravopisni slovar usmerja k podomačeni obliki ali navaja le podomačeno obliko, se v besedilih na spletnih forumih zapisujejo tako v nepodomačeni kot podomačeni obliki:

Pravopisna norma (SP 2003)	Zapisi v besedilu na spletnem forumu
<i>apartma</i>	<i>apartma, apartma</i>
<i>camp gl. kamp</i>	<i>camp, kamp, kemp</i>

<i>design gl. dizajn</i>	<i>design, dizajn</i>
<i>detajl</i>	<i>detail, detajl</i>
<i>evro</i>	<i>euro, evro</i>
<i>faks</i>	<i>fax, faks</i>
<i>fovš</i>	<i>fouš, fovš</i>
<i>haski</i>	<i>husky, haski</i>
<i>jogging gl. džoging</i>	<i>jogging, džoging</i>
<i>luksuz</i>	<i>luxsus, luksus, luksuz</i>
<i>picerija</i>	<i>pizzerija, picerija</i>
<i>rotvajler</i>	<i>rottweiler, rotvajler</i>
<i>taksi</i>	<i>taxi, taksi</i>
<i>team gl. tim</i>	<i>team, tim</i>

b) Nove leksikalne prvine, ki prihajajo v slovenščino iz tujih jezikov, se pogosto ne le oblikoslovno in skladijsko, temveč tudi pisno podomačijo, kar je v skladu z usmeritvijo pravopisnih pravil slovenskega jezika. Bilo bi naivno, če bi to razlagali kot vsesplošno upoštevanje pravil glede zapisovanja prevzetega besedja. Naj spomnimo, da je med mladimi razširjeno prepričanje, da podomačevanje prevzetih besed vsiljuje jezikovnim uporabnikom jezikoslovci. Zapisi na spletnih forumih govorijo ravno nasprotno: jezikovni uporabniki sami težijo k temu, da prevzeto besedje prej ali slej začnejo pisno podomačevati. To dokazujejo zlasti zapisi besed, ki jih slovarski priročniki (pravopis) še ne prinašajo, jezikovni uporabniki pa jih prej ali slej pisno podomačijo. Ponazorimo s primerom! Tema klepeta v prvem sporočilu je zapisana s prevzeto besedo v nepodomačeni obliki (po normi angleškega jezika):

Naslov sporočila: Piercing

V nadaljevanju klepeta se prevzeta beseda oblikoslovno podomači (se pregiba), začne pa se tudi zapisovati v različnih pisnih variantah, npr. *peircing*, *pircing*:

Sicer nimam piercinga, toda izkušnjah kolegic, ki so ga imele, je ga na vajah ne smeš nosit (vsaj pri nas je bilo tako, lahko da je zdaj drugače).Urejenost medicinske sestre pač.

jaz sama imam 2 peircinga enega v nosu in ustnici

Dobi se v vseh boljših trgovinah za pircinge

Verjetno začnejo tvorce besedil v nekem trenutku begati različni zapisi tujejezičnih prvin, zato zapis prevzete besede prilagodijo pravilom svojega jezika. Tako se je za pisno podomačitev besede odločila ena od jezikovnih uporabnic:⁵

upam da nebom mela težav s tem, ker mam namreč tud jaz pirsing v nosu

Zanimivo je to, da se v vseh naslednjih zapisih znotraj te teme pojavi le še zapis v podomačeni obliki, kot da bi udeleženci sporazumevanja le čakali, kdo si bo upal prvi zapisati tujo besedo po sistemu »piši, kot govoriš«.

Spodnja slika predstavlja različne variante zapisa prevzete besede in njenih pojavitev v okviru ene teme; prepričljivo na prvem mestu po številu pojavitev je podomačena oblika zapisa.

⁵

Malo verjetno, da gre za zavestno odločitev.

Slika 1: Raba različnih variant zapisa prevzete besede v spletnem klepetu

RABA LOČIL V BESEDILIH SPLETNIH FORUMOV

Ugotavljamo, da se v besedilih spletnih forumov na splošno ne upoštevajo pravila o pisanju ločil. Zlasti opazne so kršitve pri skladenjski rabi vejice in stičnosti ločil. Pogosti so zapisi popolnoma brez vejic ali pa je raba vejice poljubna in napačna, npr.:

Poglej kaj so našli arheologi nekje pojma nimam že kje

ljudje v glavnem poslušamo glasbo na katero se navežemo v določenem življenjske obdobju

Slučajno sem gledal na POPTV, da je neka psihologinja v rusiji ali ne vem kje obtožila telebajske, kot neprimerno oddajo, ker naj bi en od njih nosu torbico ali ne vem kaj, da otroci se ne smejo naučiti reči "papa" ampak nasvidenje in podobne, se bojijo, obtožili so tudi medvedka PUja, da ker ima samo moške prijatelje, da kao vzbja homoseksualnost, mislim res ne veš, kdo je bolan. Kaj se tolik obojijo homoseksualcev ali kaj? Se vidi, koliko so se primitivni v uni državi.

Znano je, da povzroča raba vejice jezikovnim uporabnikom slovenskega jezika težave in je pogosta pravopisna napaka. Zakaj je tako, ni tema tega prispevka. Nas je zanimalo, katera ločila jezikovni uporabniki spletnih forumov uporabljajo in zakaj.

Opazimo lahko, da se v besedilih spletnih forumov skladenjsko ustrezno in v skladu s pravopisnimi pravili (SP 2003, § 231–232, § 263–264, § 275–276) uporabljajo končna ločila (pika, vprašaj, klicaj) na koncu povedi, kar je najverjetneje povezano s tem, da je poved enota sporočila, ki jo je od drugih povedi (sporočil) nekako treba ločiti⁶ in iz katere naj bi bila razvidna sporazumevalna vloga⁷ (vprašanje, poziv, izražanje čustev ipd.). Raba ločil v besedilih na spletnih forumih je zanimiva zlasti s stališča, kako tvorci besedil z ločili zaznamujejo slušne pojave, kot npr. premor, tonski potek. To rabo predpisuje tudi slovenski pravopis (SP 2003, § 476–484). Raba ločil v besedilih spletnih forumov je neposredno povezana z izražanjem stavčnofonetičnih dejstev, kot so členitev s premori, poudarek, register, intonacija, kar govori o močnem vplivu govornega jezika na besedilni tip spletnega klepeta. Nekaj primerov:

⁶ V neki drugi raziskavi smo ugotovili, da so pragmatični frazemi (kot minimalna sporočila) v spletnih forumih zelo pogosto tudi formalno ločeni od ostalega dela besedila s pomišljaji, vejicami, tremi pikami, oklepaji ipd. (Jakop 2006: 50).

⁷ Vsaka poved ima neko sporazumevalno vlogo, medtem ko propozicija ni obvezna sestavina povedi. O tem gl. Jakop (2006: 49–57).

a) V govoru povedi členimo s premori. V besedilih spletnih forumov se to izraža z neobičajno pogosto rabo treh pik, lahko tudi v neskladenjski vlogi (za izpust dela besede, zlasti vulgarnega besedja):

ej, jerry ... a maš kakšen podatek, kdaj dela John

prvič prišli poslušat.....potem odpeljali hladilnik.....menjali celotno ohišje.....nazaj pripeljali hladilnik.....spet prišli poslušat.....spet čakanje.....pripeljali novi hladilnik, isti tip.....isto sranje.....danes spet pridejo poslušat, pa ne bom rekel "hladilnika" ampak JUKEBOX.....bom poročal

rabundija ... samo vprašam ... a ne bi za ta denar kupil kako drugo firmo ... sama imam bosch že tri leta, pa je še vedno neslišen ...

mi gre na k...

b) Vprašaj in klicaj se pogosto rabita za izražanje čustvene obarvanosti povedi, stopnjevane vprašalnosti ali stopnjevane vzkličnosti, kar dopušča tudi slovenski pravopis (SP 2003, § 270, § 272, § 286), le da se v besedilih spletnih forumov običajno uporablja zelo veliko vprašajev in klicajev, s čimer želijo tvorca besedil poudariti naklonsko razmerje do sporočene vsebine in vzbuditi čim več pozornosti:

a za to pa je dnar ??????????

ali naj ali ne????????????????????

KIMI SVETOVNI PRVAK V F1!!!!!!!!!!!!!!

c) Ugotavljamo, da tvorca spletnih besedil ne ločujejo med vezajem in pomišljajem, ki sta po slovenskem pravopisu dve različni ločili (SP 2003, pomišljaj: § 378–398, vezaj: § 411–437), vendar to ni značilno le za spletni klepet; pri lektoriranju ugotavljamo, da mnogi jezikovni uporabniki slabo poznajo rabo teh dveh funkcijsko različnih ločil. Zunanje okolščine pa so povezane tudi s tem, da ima računalniška tipkovnica med tipkami le znak za vezaj, medtem ko je treba za pomišljaj iskati znak med simboli ali s kombinacijo dveh tipk hkrati (ctrl + znak minus).

č) Raba oklepajev, podpičja in dvopičja je v besedilih spletnih forumov bolj kot za skladdenjsko rezervirana za neskladdenjsko rabo, zlasti za zapis t. i. »emotikonov« (Kranjc 2004: 73), ki so prepoznavna lastnost spletnega sporazumevanja, npr. znak :) 'veselje', znak :('žalost', znak ;) 'pomežik'.

PISANJE BESED SKUPAJ ALI NARAZEN V BESEDILIH SPLETNIH FORUMOV

Za besedila spletnih forumov je značilno precej poljubno zapisovanje besed z vidika upoštevanja pravil o pisanju besed skupaj ali narazen. Odstopi od pravopisne norme so morda tudi posledica za laične uporabnike zahtevnega in obsežnega poglavja v pravopisu (SP 2003, § 485–598). Med očitnejšimi napakami je opaziti:

a) Napačno zapisovanje besed skupaj, npr. zanikana oblika glagolov, celi stavki, predložne zveze, zveze prislova in pridevniške besede, števniški sklopi ipd.:

*nevem
nebi
mensezdi
nezasledim
vredu
vglavnem
takoimenovan*

*splošnoznana
dvatisoč stoosem
zazdaj
naprimer
povedati naglas
pomoje*

b) Napačno zapisovanje zloženk in sestavljanek, ki se po pravopisnih pravilih zapisujejo le skupaj (SP 2003, § 493–496, § 505, § 513–516, § 525):

*prosto stoječi kombiniran hladilnik
za dvo predmetne
kvazi mačizem
Imam dvajset letne izkušnje v vrtcu, ter pet letne izkušnje varstva na domu
pol metrske palice
anti depresiv
anti stresna masaža
nad povprečna poraba goriva*

c) Napačno zapisovanje zloženk, ki se po pravopisu zapisujejo z vezajem (SP 2003, § 496, § 503, 521). Le-te se v besedilih spletnih forumov praviloma zapisujejo brez vezaja:

*LTHjev hladilnik
tistih pravih starih šolanih HC novinarjev pa je čedalje manj
XL majica
¾ hlače, ¾ pajkice
intertekstualnost je za E sloveniste in E komparativiste
100 odstotna
piščanec v sladko kisli omaki*

Zloženke, ki se po slovenskem pravopisu lahko zapisujejo tudi narazen (SP 2003, §498, 499), se v besedilih spletnih forumov pogosteje zapisujejo narazen oziroma novejše le narazen:

*kamp prikolica, kampprikolica
koker španjel, kokeršpanjel
lego kocke, legokocke
pire krompir, pirekrompir
mini kamp, minikamp
pin koda, pinkoda
winter scena
kamp oprema
feta sir*

Ugotavljamo, da bi bilo dobro kategorizirati napake, ki jih delajo jezikovni uporabniki slovenskega jezika (ne le tvorci besedil spletnih forumov) pri pisanju besed skupaj ali narazen, in v jezikovnih priročnikih poenostaviti in boljše razložiti pravila o pisanju s tega vidika pravopisno problematičnih besed.

ZAKLJUČEK

Raziskava je pokazala, da je jezikovna podoba slovenskih spletnih forumov z vidika upoštevanja obstoječe pravopisne norme na zelo nizki ravni. Opazna so kršenja pravil o rabi velikih in malih črk, ločil in pisanja besed skupaj ali narazen. Pisanje prevzetih besed na spletnih forumih pa kaže spodbudne težnje jezikovnih uporabnikov po zapisovanju prevzetega besedja v podomačeni obliki.

Razloge za kršitve pravopisne norme iščemo tako med jezikovnimi kot nejezikovnimi dejavniki. Med jezikovnimi dejavniki so v ospredju nepoznavanje oziroma slabo razumevanje nekaterih poglavij iz slovenskega pravopisa, zlasti pravil o rabi ločil in pisanju besed skupaj ali narazen. Na jezikovno podobo besedil spletnih forumov v veliki meri vplivajo tudi same

lastnosti spletnega klepeta, tj. zapisane oblike sodobnega pogovora, ki ga prežemajo lastnosti klasičnih pogovornih besedil.

Menimo, da je treba sodobne komunikacijske pojave in njihove jezikovne lastnosti obravnavati pri pouku slovenščine in učence seznaniti z lastnostmi tega sodobnega neumetnostnega besedilnega tipa. Prek primerov iz jezikovne rabe in že na prvi pogled opaznih kršitev pravopisne norme učenci spoznajo in lažje razumejo osnovna pravopisna pravila ter družbeno-kulturno in komunikacijsko vlogo jezikovne norme. Morda smo preveč optimistični, vendar verjamemo, da z izobraževanjem mladih glede sporazumevanja na spletu dolgoročno prispevamo k višji kultiviranosti tvorcev besedil v spletnem diskurzu in s tem tudi k bolj kultiviranemu dialogu nasploh. Vse skupaj v duhu pregovora: Kar se Janezek nauči, to Janez zna.

LITERATURA

- Vladimir ANIČ, Josip SILIĆ, 1986: *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
Colins Cobuild Advanced Learner's Dictionary on CD-ROM, 2006. Glasgow: HarperCollins.
- Vojko GORJANC, 2005: Diskurz slovenskih spletnih forumov – dokončen pokop strpnosti? V: *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*, 41. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Zbornik predavanj, 20–29.
- Nataša JAKOP, 2006: *Pragmatična frazeologija*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Simona KRANJC, 2004: Besedilo v sodobnih medijih in pouk slovenščine kot tujega jezika. V: *Moderno v slovenskem jeziku*, 40. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Zbornik predavanj, 68–79.
- Mija MICHELIZZA, 2007: Splèt stereotipov o spletni slovenščini. V: *Stereotipi v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*, 43. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Zbornik predavanj, 206–210.
- Slovenski pravopis*, 2003: Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center SAZU-Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. Ljubljana: Založba ZRC-ZRC SAZU.